

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Trybunał Konstytucyjny, www.trybunal.gov.pl [Translation already published on the official website of the Polish Constitutional Tribunal]

Permission to re-publish this translation has been granted by the Polish Constitutional Tribunal for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC

© Trybunał Konstytucyjny, www.trybunal.gov.pl [Tłumaczenie zostało już opublikowane na oficjalnej stronie Trybunału Konstytucyjnego]

Zezwolenie na publikację tego tłumaczenia zostało udzielone przez Trybunał Konstytucyjny wyłącznie w celu zamieszczenia w bazie Trybunału HUDOC

PIĄTA SEKCJA

SPRAWA MATELLY przeciwko FRANCJI

(Skarga nr 10609/10)

WYROK

STRASBURG

dnia 2 października 2014 r.

OSTATECZNY

02/01/2015

Wyrok uprawomocnił się zgodnie z warunkami określonymi w artykule 44 § 2 Konwencji. Wyrok ten podlega korekcie wydawniczej przed jego opublikowaniem w ostatecznej wersji.

W sprawie Matelly przeciwko Francji,

Europejski Trybunał Praw Człowieka (druga sekcja), jako izba składająca się z następujących sędziów :

Mark Villiger, *przewodniczący*,
Ann Power-Forde,
Ganna Yudkivska,
Vincent A. De Gaetano,
André Potocki,
Helena Jäderblom,
Aleš Pejchal,

oraz Claudia Westerdiek, *sekretarz sekcji*,

obradując na posiedzeniu niejawnym w dniu 26 sierpnia 2014 r.,

wydaje następujący wyrok, który został przyjęty w tym dniu :

POSTĘPOWANIE

1. Sprawa wywodzi się ze skargi (nr 10609/10) wniesionej w dniu 6 lutego 2010 roku przeciwko Republice Francuskiej do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka na podstawie artykułu 34 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności („Konwencja”) przez obywatela francuskiego Pana Jean-Hugues Matelly („skarżący”).

2. Skarżący był reprezentowany przez mecenasa D. Dassa Le Deist, adwokata praktykującego w Paryżu. Rząd francuski („Rząd”) był reprezentowany przez jego pełnomocnika, Panią E. Belliard, dyrektora do spraw prawnych w Ministerstwie Spraw Zagranicznych

3. Skarżący zarzucił, że wydany wobec niego, jako funkcjonariusza żandarmerii, nakaz wystąpienia ze stowarzyszenia stanowi naruszenie artykułu 11 Konwencji.

4. W dniu 28 czerwca 2011 roku Trybunał podjął decyzję o powiadomieniu Rządu o wpłynięciu skargi.

STAN FAKTYCZNY

I. OKOLICZNOŚCI SPRAWY

5. Skarżący jest oficerem żandarmerii. Od 2005 roku pracuje jako kontroler zarządzania w regionie żandarmerii w Pikardii. Ponadto jest badaczem w placówce naukowej przy Krajowym Centrum Badań Naukowych (CNRS).

6. W kwietniu 2007 roku powstało forum internetowe pod nazwą „Żandarmi i obywatele” które skarżący określił mianem administrowanej i moderowanej przestrzeni, umożliwiającej żandarmom i obywatelom wymianę informacji oraz opinii.

7. W końcu marca 2008 roku, powstało stowarzyszenie pod nazwą „Forum żandarmów i obywateli” (zwane dalej „stowarzyszeniem”), które miało zapewniać odpowiednie ramy prawne dla istnienia strony internetowej, a skarżący był jego założycielem a następnie wiceprzewodniczącym. Oprócz cywili i emerytowanych żandarmów do stowarzyszenia przystąpili również żandarmi w służbie czynnej jako jego członkowie, a niektórzy zasiadali w zarządzie tego stowarzyszenia.

8. Celem stowarzyszenia wynikającym z artykułu 2 statutu złożonego w podprefekturze w Breście jest :

Ułatwianie wymiany informacji i opinii między żandarmami i obywatelami na temat sytuacji i funkcjonowania sił bezpieczeństwa i sił obronnych, mające na celu wzmocnienie zrozumienia i więzi między obywatelami a funkcjonariuszami organów ochrony porządku publicznego, w interesie wszystkich i zgodnie z zasadami przewidzianymi przez Deklarację Praw Człowieka i Obywatela; jak również udostępnienie członkom stowarzyszenia i opinii publicznej dostępu do internetowych forów oraz publikowanie na nich informacji elektronicznych i innego typu; prowadzenie i publikowanie wszelkiego rodzaju użytecznych badań, analiz i uwag w celu zapewnienia przejrzystości, skuteczności i jakości usług świadczonych przez służby porządku publicznego z korzyścią dla obywateli i ochrony materialnej i niematerialnej sytuacji żandarmów.

9. Poza forum internetowym to stowarzyszenie wydawało również przeglądy prasowe i magazyn internetowy.

10. W dniu 6 kwietnia 2008 roku skarżący poinformował listownie Dyrektora Generalnego Krajowej Żandarmerii o założeniu stowarzyszenia. Przedstawiając cel stowarzyszenia, skarżący podkreślił, że było ono skierowane w szczególności do żołnierzy w służbie czynnej i miało im dostarczyć „nowe możliwości wyrażania opinii w sposób zawarty w statucie”. Skarżący dodał, że stowarzyszenie chciało pogłębiać wiedzę na temat informacji, uwag i propozycji na tematy związane z bezpieczeństwem i obronnością, nie pomijając przy tym interesów samych żołnierzy. Wskazał jednak, że stowarzyszenie nie miało charakteru zawodowego, gdyż jego przedmiot działalności koncentrował się na komunikacji.

11. Wcześniej skarżący wysłał pismo do magazynu „Rozwój żandarmerii” by wyjaśnić pozycjonowanie stowarzyszenia i uściślić, iż silna pozycja żandarmów w służbie czynnej, szczególnie w jego zarządzie nie czyniła z niego stowarzyszenia o charakterze zawodowym.

12. W wywiadzie udzielonym wyżej wymienionemu periodykowi w maju 2008 roku, zastępca dyrektora kadr żandarmerii poinformował, że w dniu 12 kwietnia 2008 roku, dyrektor generalny wypowiedział się na temat powstania tego stowarzyszenia po przeanalizowaniu zgodności przystąpienia żandarmów w służbie czynnej do tego stowarzyszenia z funkcjami zawodowymi żandarma.

13. W dniu 26 maja 2008 roku zostało opublikowane w Dzienniku Urzędowym Republiki Francuskiej oficjalne zawiadomienie o powstaniu stowarzyszenia.

14. W dniu 27 maja 2008 roku Dyrektor Generalny Żandarmerii Narodowej wydał rozkaz, skarżącemu oraz innym żandarmom w służbie czynnej, będącym członkami stowarzyszenia, niezwłocznego z niego wystąpienia i zażądał przekazania informacji o stanie sprawy w terminie jednego tygodnia, pod rygorem zastosowania regulacji mających zastosowanie w przypadku naruszenia przepisów regulaminowych. Stwierdził, że stowarzyszenie ma cechy zrzeszenia zawodowego o charakterze związkowym, gdyż jego celem była „ochrona materialnej i niematerialnej sytuacji żandarmów”.

15. W dniu 28 maja 2008 roku skarżący wystosował w imieniu stowarzyszenia pismo do Dyrektora Generalnego informując, że stowarzyszenie jest gotowe wykreślić ze statutu dwuznaczne, w świetle obowiązków wojskowych, sformułowanie. Nie nawiązując do poprzedniej korespondencji, której najwyraźniej jeszcze nie otrzymał, skarżący zauważył, że żołnierze w służbie czynnej byli członkami „wielu stowarzyszeń o charakterze zawodowym” bez konsekwencji zawodowych, takich jak w szczególności „La Saint-Cyrienne” [*uwaga tłumacza: stowarzyszenie oficerów francuskich, absolwentów szkoły wojskowej w Saint-Cyr*] lub stowarzyszenie wydające magazyn „Rozwój żandarmerii”.

16. W dniu 5 czerwca 2008 roku skarżący wystąpił ze stowarzyszenia.

17. W dniu 9 czerwca 2008 roku Sąd Wielkiej Instancji w Paryżu, do którego wpłynął wniosek skarżącego i stowarzyszenia, nie uznał się za właściwy do wydania postanowienia o cofnięciu lub zawieszeniu zakwestionowanej decyzji Dyrektora Generalnego, wobec stwierdzenia braku bezprawnej praktyki uzasadniającej właściwość sądu powszechnego, a sprawa mogła pozostawać w sposób oczywisty we właściwości władz wojskowych.

18. W dniu 26 lipca 2008 roku stowarzyszenie zebrało się na Nadzwyczajnym Walnym Zgromadzeniu. Wybrano nowy Zarząd. Zmieniono statut w ten sposób, że wykreślono sformułowanie, które stało się przyczyną nakazu wystąpienia ze stowarzyszenia członków będących żołnierzami w służbie czynnej, to znaczy zapis o „ochronie sytuacji materialnej i niematerialnej żandarmów”.

19. W dniu 27 października 2008 roku, po uzyskaniu opinii komisji odwoławczej, Minister Obrony oddalił wcześniej złożoną przez skarżącego skargę administracyjną na sporną decyzję, uznając, że żaden wojskowy w służbie czynnej nie może przystąpić do tego stowarzyszenia, gdyż z uwagi na formę działania, statut oraz cele zamieszczone na stronie internetowej, stowarzyszenie miało charakter zrzeszenia zawodowego w rozumieniu właściwego prawa.

20. W dniu 5 listopada 2008 roku skarżący wniósł skargę na postanowienie ministerstwa do Rady Stanu [*Conseil d'État*] o naruszenie prawa przez ten organ administracyjny.

21. W dniu 21 stycznia 2010 roku, skarżący otrzymał z sekretariatu VII podsekcji spraw spornych zawiadomienie o rozprawie, która miała się odbyć w dniu 29 stycznia 2010 roku.

22. W dniu 2 lutego 2010 roku, wróciwszy z przepustki, skarżący odebrał korespondencję i drogą elektroniczną zwrócił się prośbą o przesłanie uwag sprawozdawcy publicznego wraz z uzasadnieniem.

23. W dniu 3 lutego 2010 roku sprawozdawca publiczny odpowiedział skarżącemu informując go, że oddalił jego wniosek.

24. Skarżący zaznaczył, że władze wojskowe przedłożyły sądowi administracyjnemu dokumenty sporządzone po jego odejściu ze stowarzyszenia. Były to dwa pisma, jedno z dnia 4 września 2008 roku skierowane do parlamentarzysty a drugie z dnia 6 listopada 2008 roku, do Ministra Spraw Wewnętrznych, jak również projekty pobrane z bloga stowarzyszenia z dnia 29 września 2008 roku przedstawiające ustalone stanowiska w wyniku serii debat i głosowań mających miejsce do kwietnia do września 2007 roku, oraz na początku 2008 roku.

25. Wyrokiem z dnia 26 lutego 2010 roku Rada Stanu oddaliła skargę skarżącego. Rada uznała, po pierwsze, że zarzut dotyczący przewidywalności pojęcia wojskowego zrzeczenia zawodowego o charakterze związkowym oraz reguł dyscypliny wojskowej nie był wystarczająco szczegółowy by można było ocenić jego zakres. Nadto Rada Stanu uznała, że mający zastosowanie przepis prawny stanowił zgodne z prawem ograniczenie w rozumieniu artykuł 10 i 11 Konwencji, nie wykluczając przy tym możliwości przystąpienia zainteresowanych osób do zrzeczeń innych, niż te, których celem jest ochrona ich interesów zawodowych. Rada Stanu dodała, że wykonalność z mocy prawa spornej decyzji nie skutkowałą zakazem korzystania ze środków odwoławczych oraz uściśliła, że odmowa komisji odwoławczej uwzględnienia wydarzeń, które zaszły po złożeniu wniosku jest zgodna z artykułami 6 i 13 Konwencji. Nadto Rada Stanu uważała, że istnienie innych stowarzyszeń wojskowych, jak zostało dowiedzione, nie miało wpływu na legalność tej decyzji. Na zakończenie, Rada Stanu uznała, że z akt sprawy wynikało, że stowarzyszenie „Forum żandarmów i obywateli” było zrzeczeniem zawodowym w rozumieniu mających zastosowanie przepisów, gdyż jego przedmiotem była, między innymi, ochrona sytuacji materialnej i niematerialnej żandarmów.

II. WŁAŚCIWE PRAWO KRAJOWE I EUROPEJSKIE

A. Właściwe prawo krajowe i krajowa praktyka

1. Kodeks Obrony

26. Właściwe przepisy dotyczące korzystania z praw cywilnym i politycznym przez personel wojskowy są zawarte w ustawie nr 2005-270 z dnia 24 marca 2005 roku, przejmującej w znacznej części przepisy artykułu 10 ustawy z dnia 13 lipca 1972 roku dotyczące ogólnego statusu żołnierzy, a znajdują się w Kodeksie Obrony w następujących artykułach:

Artykuł L. 4121-1

„Żołnierze korzystają ze wszystkich praw i wolności przyznanych obywatelom. Jednak wykonywanie niektórych z nich jest bądź zakazane, bądź ograniczone na warunkach określonych w niniejszym kodeksie.”

Artykuł L. 4121-2

„Żołnierz ma prawo wolności wyrażania opinii i posiadania przekonań, zwłaszcza filozoficznych, religijnych lub politycznych.

Mogą być one jednak wyrażane wyłącznie poza służbą i z zastrzeżeniem wymaganej stanem wojskowym powściągliwości. Zasada ta ma zastosowanie do wszystkich sposobów wyrażania opinii. Zasada ta nie stoi na przeszkodzie wykonywaniu praktyk religijnych w jednostkach wojskowych i na pokładach statków wojskowych (...)”

Artykuł L. 4121-3

„Żołnierzy w służbie czynnej obejmuje zakaz przystępowania do zrzeczeń lub stowarzyszeń o charakterze politycznym (...) »

Artykuł L. 4121-4

Korzystanie z prawa do strajku jest niezgodne ze stanem wojskowym.

Istnienie zawodowych zrzeszeń wojskowych o charakterze związkowym, jak również przystępowanie żołnierzy w służbie czynnej do zrzeszeń zawodowych jest niezgodne z zasadami dyscypliny wojskowej.

Przełożony troszczy się, na wszystkich szczeblach, o interesy podwładnych i zdaje, drogą hierarchiczną, sprawozdanie z wszelkich problemów o charakterze ogólnych, na temat, których ma wiedzę.

27. Przepisy dotyczące żandarmerii były w istotny sposób zmieniane od 2002 roku a zakończone przyjęciem ustawy nr 2009-971 z dnia 3 sierpnia 2009 roku, zgodnie z którą żandarmi podlegają Ministerstwu Spraw Wewnętrznych w zakresie zadań o charakterze cywilnym, które obejmują w szczególności policyjne działania administracyjne (artykuł L. 3225-1 Kodeksu Obrony). Faktyczne zarządzanie korpusem podlega jednak nadal Ministerstwu Obrony.

28. Te zmiany w przepisach dotyczących żandarmerii zostały uwzględnione przez Europejski Komitet Praw Społecznych w konkluzjach odnośnie Francji przyjętych w dniach 31 marca 2002 roku oraz 31 maja 2004 roku w zakresie, w którym zbliżenie z policją może mieć wpływ na prawa społeczne przyznane żandarmom na mocy Europejskiej Karty Społecznej.

2. Orzecznictwo Rady Stanu

29. W wyroku w sprawie Remy z dnia 26 września 2007 roku (nr 263747) Rada Stanu orzekła, że zrzeszenie, którego „celem jest w szczególności ochrona interesów materialnych i niematerialnych żołnierzy (...) jest zrzeszeniem zawodowym” i do takiego zrzeszenia żołnierze przystępować nie mogą.

30. Rada Stanu orzekła również, że „przepisy (...) artykułu L. 4121-4 Kodeksu Obrony, które w żadnym razie nie wykluczają możliwości przystępowania żołnierzy do innych zrzeszeń, niż te, których celem jest ochrona ich interesów zawodowych stanowią zgodne z prawem ograniczenie w rozumieniu artykułu 11 Konwencji (Stowarzyszenie ochrony praw żołnierzy, dn. 11 grudnia 2008 r., nr 306962, 307403 oraz 307405). Sprawozdawca publiczny podkreślił we wnioskach, iż ustawodawca specjalnie użył pojęcia „zrzeszenie zawodowe”, które ma szerszy zakres niż pojęcie „związek zawodowy”, aby zakres ten obejmował całą „strukturę będącą przykrywką działań typu związkowego”, a to w celu utrzymania całkowitego zakazu wszelkiej działalności związkowej zgodnie z rekomendacjami komisji rewizyjnej zawartymi w sprawozdaniu sporządzanym w 2003 roku w sprawie przepisów regulujących służbę żołnierzy, a której przewodniczył Renaud Denoix de Saint Marc.

B. Prawo europejskie

1. Rada Europy

31. Odnośnie prawa do organizowania się, artykuł 5 Europejskiej Karty Społecznej (zrewidowanej) przewiduje, jak następuje :

Artykuł 5 – Prawo do organizowania się

„W celu zapewnienia lub popierania swobody pracowników i pracodawców tworzenia lokalnych, krajowych lub międzynarodowych organizacji w celu ochrony ich interesów ekonomicznych i społecznych oraz wstępowania do tych organizacji, Umawiające się Strony zobowiązują się, że ustawodawstwo krajowe nie będzie naruszać ani też nie będzie stosowane w sposób, który naruszałby tę swobodę. Zakres, w jakim gwarancje przewidziane w niniejszym artykule będą miały zastosowanie do policji, zostanie określony przez ustawodawstwo krajowe.

Zasada dotycząca stosowania tych gwarancji do członków sił zbrojnych i zakres, w jakim będą one miały zastosowanie do tej grupy osób, zostaną również określone przez ustawodawstwo krajowe.”

32. W postanowieniu z dnia 4 grudnia 2000 roku (w sprawie zasadności zażalenia 2/1999) przytaczając prace przygotowawcze, Europejski Komitet Praw Społecznych uznał, że „państwa są uprawnione do wprowadzania „wszystkich możliwych ograniczeń, a nawet całkowitego zniesienia wolności związkowej członków sił zbrojnych” (§ 28).

33. W konkluzjach dotyczących Francji z dnia 31 marca 2002 roku Komitet przypomniał, że artykuł 5, pozostający bez zmian w zrewidowanej Karcie, zezwala na całkowite zniesienie prawa związkowego wobec członków sił zbrojnych, a odnośnie policji może być co najwyżej przedmiotem ograniczeń. Komitet dodał, dozwolone stowarzyszenia zawodowe policjantów mogą korzystać z pewnych przywilejów związkowych, takie jak prawo do negocjowania warunków pracy, wynagrodzenia, jak również wolności zgromadzenia. W związku z tym Komitet zwrócił się z wnioskiem, by w przyszłym sprawozdaniu dotyczącym Francji zostało wskazane dlaczego zadania wykonywane przez żandarmerię mają charakter wojskowy. W konkluzjach z dnia 31 maja 2004 roku Komitet podniósł, że „(...) wszystkie działania żandarmerii narodowej stanowią część wojskowych ram ustawowych, tak jak to zostało określone w ustawie 72-662 z dnia 13 lipca 1972 roku. W konsekwencji, każdy żandarm niezależnie od powierzonego mu zadania i ewentualnie od ministerstwa, w którym jest zatrudniony wykonuje swoje obowiązki jako żołnierz. Nawet jeśli w normalnych warunkach zadaniem żandarmerii w czasie jej służby jest wykonywanie czynności administracyjnych i sądowych, to jej wojskowy charakter nie został w żaden sposób naruszony lub zagrożony.

34. W dniu 11 kwietnia 2006 roku Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy przyjęło rekomendację 1742 (2006) w sprawie praw człowieka członków sił zbrojnych, w której zgromadzenie zwróciło się do państwa członkowskich, by „zewoliły członkom sił zbrojnych na organizowanie się reprezentatywnych stowarzyszeniach zawodowych lub związkach zawodowych posiadających prawo do prowadzenia negocjacji na takie tematy jak wynagrodzenie czy warunki pracy oraz na ustanowienie organów doradczych na wszystkich poziomach obejmujących te stowarzyszenia lub związki zawodowe reprezentujące wszystkie kategorie zatrudnionych” (9.1). Komitet Ministrów zalecił w tej samej rekomendacji przyjęcie korzystnych dla członków sił zbrojnych wytycznych obejmujących przynajmniej niektóre prawa, w tym „prawo do zgromadzeń i tworzenia stowarzyszeń, a także prawo do zrzeszania się oraz prawo przystępowania do partii politycznej” (10.2.2.), zaznaczając jednak, że korzystanie z tych praw może być ograniczone.

35. W sprawozdaniu z 24 marca 2006 roku, w którym przyjęto wskazaną w poprzednim ustępie rekomendację, sprawozdawca projektu zauważył, że 19 z 42 państw członkowskich dysponujących siłami zbrojnymi nie zapewniło prawa do stowarzyszania się personelowi wojskowemu oraz, że 35 państw nie zagwarantowało prawa do rokowań zbiorowych, a jedynie Hiszpania zgłosiła oficjalnie zastrzeżenie do artykułu 11 Konwencji.

36. Natomiast w rekomendacji CM/Rec(2010)4 z 24 lutego 2010 Komitet Ministrów uznał, że „członkowie sił zbrojnych powinni mieć prawo do przystępowania do niezależnych organizacji reprezentujących ich interesy i mają prawo do organizowania się i rokowań zbiorowych. Jeśli prawa te nie są przyznane, uzasadnienie takich ograniczeń powinno być rewidowane, a niepotrzebne lub nieproporcjonalne ograniczenia powinny być znoszone” (§ 54).

2. Unia Europejska

37. Artykuł 12 § 1 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej brzmi jak następuje:

„Każdy ma prawo do swobodnego, pokojowego zgromadzania się oraz do swobodnego stowarzyszania się na wszystkich poziomach, zwłaszcza w sprawach politycznych, związkowych i obywatelskich, z których wynika prawo każdego do tworzenia związków zawodowych i przystępowania do nich dla ochrony swoich interesów.”

PRAWO

I. DOMNIEMANE NARUSZENIE ARTYKUŁÓW 10 ORAZ 11 KONWENCJI

38. Powołując się na artykuł 11 Konwencji skarżący zarzucił ingerencję w wykonywanie jego prawa do swobodnego stowarzyszania się, kwestionując zarówno jej zgodność z prawem z powodu braku wystarczającej przewidywalności przepisów prawa mających w tym przypadku zastosowanie, jak również jej zasadność, wobec braku, jego zdaniem, zakłócenia porządku w siłach zbrojnych oraz jej proporcjonalność, uwzględniając rzeczywisty przedmiot działalności stowarzyszenia.

39. Skarżący przywołał również artykuł 10 Konwencji w celu zwrócenia uwagi na dysproporcję ingerencji spowodowanej wydanym wobec niego rozkazem wystąpienia ze stowarzyszenia, podczas gdy żadna z publikacji tego stowarzyszenia, w której skarżący brał udział nie została zakwestionowana przez władze wojskowe.

40. Trybunał przypomniał, że ochrona opinii i wolności ich wyrażania w rozumieniu artykułu 10 Konwencji stanowi jeden z celów wolności zgromadzania się i stowarzyszania się ustanowionych w artykule 11, i co za tym idzie artykuł 11 należy rozważać w świetle artykułu 10 (zob., między innymi *Refah Partisi (Partia dobrobytu) i inni p-ko Turcji* [Wielka Izba], nr 41340/98, 41342/98, 41343/98 oraz 41344/98, § 88-89, ETPCz 2003-II oraz *Nacjonalistyczna partia basków – Organizacja regionalna w Iparralde p-ko Francji*, nr 71251/01, § 33, ETPCz 2007 II).

41. Trybunał uznał jednak, że pojawiające się w tej sprawie kwestie należy rozpatrzyć z perspektywy artykułu 11 Konwencji, który brzmi następująco:

Artykuł 11

„1. Każdy ma prawo do swobodnego, pokojowego zgromadzania się oraz do swobodnego stowarzyszania się, włącznie z prawem tworzenia związków zawodowych i przystępowania do nich dla ochrony swoich interesów.

2. Wykonywanie tych praw nie może podlegać innym ograniczeniom niż te, które określa ustawa i które są konieczne w społeczeństwie demokratycznym z uwagi na interesy bezpieczeństwa państwowego lub publicznego, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwu, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób. Niniejszy przepis nie stanowi przeszkody w nakładaniu zgodnych z prawem ograniczeń w korzystaniu z tych praw przez członków sił zbrojnych, policji lub administracji państwowej.”

A. Dopuszczalność skargi

42. Trybunał stwierdza, że ta część skargi nie może być uznana za oczywiście nieuzasadnioną w rozumieniu artykułu 35 § 3a Konwencji i nie ma żadnego powodu by uznać ją za niedopuszczalną. Należy zatem uznać ją za dopuszczalną.

B. Meritum

1. Tezy stron

a) Skarżący

43. Skarżący zarzucił, że wydany mu przez Dyrektora Generalnego Żandarmerii rozkaz niezwłocznego wystąpienia ze stowarzyszenia pod groźbą zastosowania sankcji dyscyplinarnych stanowi ingerencję w wykonywanie jego prawa wolności zrzeszania się zagwarantowanego przez artykuł 11 Konwencji.

44. Skarżący podniósł, że ta ingerencja nie miała żadnej podstawy prawnej, ponieważ artykuły L. 4121-3 i L. 4121-4 Kodeksu Obrony zakazują żołnierzom przystępowanie jedynie do „zrzeszeń i stowarzyszeń o charakterze politycznym” oraz do „zawodowych zrzeszeń wojskowych o charakterze związkowym”. Skarżący dodał, że to ostatnie pojęcie nie jest zdefiniowane w prawie francuskim i nie pozwala zatem na jasne rozróżnienie między stowarzyszeniami lub zrzeszeniami, do których żołnierz może przystąpić lub nie. Skarżący uważał również, że wyrok w sprawie Remy wydany przez Radę Stanu w dniu 26 września 2007 roku (zob. powyżej ustępy 29-30) nie pozwala na uznanie, że prawo jest wystarczająco przewidywalne, gdyż to postanowienie zostało wydane zaledwie cztery miesiące przed założeniem przedmiotowego stowarzyszenia. Skarżący podniósł również, że stowarzyszenie to nie może być uznane za „związek zawodowy” w rozumieniu Kodeksu pracy.

45. Następnie skarżący uznał, że nałożony na niego nakaz nie dążył do uprawnionego celu, ponieważ ani przedmiot, ani działalność tego stowarzyszenia nie stanowiły zagrożenia dla ochrony porządku w siłach zbrojnych. Skarżący dodał, że żandarmi nie mogą być wyrzuceni poza nawias społeczeństwa, gdyż wykonują swe zdania właśnie w kontakcie z obywatelami. Promowanie wyrażania opinii, informacji i komunikacji pomiędzy obywatelami a żołnierzami, w ramach stowarzyszenia, nie stanowi zatem zagrożenia dla misji sił zbrojnych. Nadto skarżący uściślił, że stowarzyszenia, których statutowym celem jest ochrona materialnych i niematerialnych interesów członków będących w służbie wojskowej istnieją we Francji od dawna i nie zagrażają porządkowi w siłach zbrojnych.

46. Skarżący uznał również, że ten nakaz wystąpienia się nie był konieczny w społeczeństwie demokratycznym, ponieważ był uzasadniony tylko pełnią przez niego funkcją żandarma i opierał się na błędnej interpretacji statutu stowarzyszenia. Skarżący wskazał, że w statucie była mowa, iż przedmiotem działalności stowarzyszenia jest wyrażanie opinii, informacji i komunikacja między obywatelami a wojskowymi, a nie jakakolwiek działalność o charakterze związkowym. Skarżący dodał, że stowarzyszenie nie prowadziło żadnej działalności, która mogłaby wskazywać na wolę ochrony zawodowych interesów jego członków, co potwierdza przynależność do niego także cywilów.

47. Skarżący podniósł, że nakaz niezwłocznego wystąpienia był oczywiście nieproporcjonalny, w szczególności wobec braku jakiegokolwiek wcześniejszej informacji odnośnie trudności w pogodzeniu zapisów statutu stowarzyszenia z przynależnością niektórych z jego członków do sił zbrojnych oraz wobec możliwości zmienienia statutu, tak

by był zgodny z prawem. Nadto skarżący sprzeciwił się całkowitemu zakazowi zakładania stowarzyszeń zawodowych i związków zawodowych przez wojskowych.

b) Rząd

48. Rząd podniósł, że ingerencja w korzystanie z wolności zrzeszania się skarżącego jest przewidziana przez prawo, którego zapisy są wystarczająco jasne i przewidywalne. Rząd wskazał, że określenie „zrzeszenie zawodowe”, do którego żandarmi nie mogą przystępować zostało doprecyzowane przez Radę Stanu w wyroku w sprawie Remy z dnia 26 września 2007 roku.

49. Rząd stwierdził, że skarżący nie podważa zgodności z Konwencją zasady zakazu przystępowania żołnierzy do zrzeszeń o charakterze związkowym, lecz jedynie kwestionuje założenie, że przedmiotowe stowarzyszenie miało charakter związku zawodowego. W tej kwestii Rząd wskazał, że artykuł 2 statutu stowarzyszenia określał, że jego celem jest ochrona materialnej i niematerialnej kondycji żandarmów i że może być zatem uznane za zrzeszenie zawodowe. Rząd dodał, że ten przedmiot działalności został potwierdzony w materiałach opublikowanych w późniejszym czasie przez skarżącego.

50. Rząd uznał następnie, że przedmiotowe ograniczenie było zgodne z prawem, niezbędne w demokratycznym społeczeństwie i proporcjonalne. Rząd uważał, że to ograniczenie swobody zrzeszania się i swobody wyrażania opinii zostało nałożone w celu zaspokojenia zgodnej z prawem potrzeby ochrony porządku i bezpieczeństwa narodowego oraz zapewnienia skuteczności operacyjnej sił zbrojnych i niezbędnej dyscypliny w tego typu organizacjach. Rząd powołał się w tym względzie na decyzje Europejskiego Komitetu Praw Społecznych podjętych na podstawie artykułów 5 i 6 Europejskiej Karty Społecznej.

51. Rząd podniósł, że ta ingerencja była również konieczna w społeczeństwie demokratycznym. Rząd twierdził, że to ograniczenie wolności zrzeszania się można wyjaśnić wzięwszy pod uwagę specyfikę uprawnień powierzonych żandarmerii, która podlega bezpośrednio siłom zbrojnym, a więc różni się od policji, zarówno co do statusu jak i wykonywanej misji. Rząd uznał następnie, że ta ingerencja jest uzasadniona, z jednej strony, troską o niedoprowadzenie do destabilizacji sił zbrojnych przez roszczeniowe ruchy kwestionujące hierarchiczny podział, a z drugiej strony, potrzebą zapewnienia neutralności armii pozostające na służbie wobec całego narodu.

52. Rząd uważał również, że owo ograniczenie swobody zrzeszania się żandarmów było proporcjonalne. Rząd podniósł, że nie ma ogólnego zakazu przystępowania do stowarzyszeń, a jedynie do zrzeszeń skupiających się na ochronie partykularnych interesów. Nadto Rząd uznał, że swoboda wyrażania osobistej opinii jest prawem podstawowym należnym wojskowym, lecz to prawo należy pogodzić z zasadami lojalności i powściągliwości. Rząd wskazał, że skarżący nigdy nie został pozbawiony tego prawa, na co dowodem są zamieszczane przez niego publikacje przed i po wydaniu rozkazu wystąpienia ze stowarzyszenia, jak również jego działalność badawcza w latach 1999-2008.

53. Rząd podniósł na zakończenie, że prawo francuskie wprowadziło w życie formy określonego dialogu społecznego w siłach zbrojnych mającego na celu zagwarantowanie, jak najlepiej to możliwe, ochrony zbiorowych interesów żołnierzy. Rząd wskazał, że na gruncie krajowym istnieje organ konsultacyjny, to jest Najwyższa Rada Wojskowej Służby Wewnętrznej (CSFM), w której skład wchodzi przedstawiciele żołnierzy, a która wyraża

opinie na temat kwestii ogólnych związanych z kondycją i statusem żołnierzy. Z Radą łączy się siedem rad wojskowej służby wewnętrznej (CFM) dla poszczególnych formacji wojskowych oraz określone dyrekcje lub służby zajmujące się konkretnymi problemami dotyczącymi warunków życia, wykonywania zawodu żołnierza lub organizacji pracy. Rząd dodał, że istnieje specjalna CFM dla żandarmerii narodowej, to jest CFMG.

54. Rząd dodał, że w 2005 roku został utworzony Komitet na Wysokim Szczeblu do spraw oceny warunków statusu żołnierzy. Jest to niezależny organ, w którego skład wchodzi siedem osób o uznanym autorytecie w zakresie analizy i wydawania opinii, a zdaniem, którego jest ocena możliwych zmian mogących mieć wpływ na zatrudnianie, zatrzymywanie w służbie i warunki życia żołnierzy i ich rodzin, jak również warunki ponownej integracji w życiu w społeczności cywilnej. Organ ten wydaje corocznie sprawozdanie kierowane do Prezydenta Republiki i przekazywane do Parlamentu, który przedstawia propozycje zapewniające właściwe zmiany w statusie żołnierzy w odniesieniu do zmian w całym społeczeństwie oraz nadzoruje realizację zaleceń przyjętych w latach poprzednich.

2. Ocena Trybunału

a) Zasady ogólne

55. Trybunał pragnie przypomnieć, że w artykule 11 § 1 przedstawiono wolność zrzeszania się w związkach zawodowych jako jedną z form lub specjalny aspekt wolności stowarzyszania się. Znajdujący się w tym artykule zwrot „dla ochrony swoich interesów” nie jest zbędny a Konwencja gwarantuje swobodę ochrony interesów zawodowych członków związku zawodowego poprzez zbiorowe działania związkowców, na które Układające się Państwa muszą zarówno wyrazić zgodę jak i umożliwić ich prowadzenie i rozwój. Związek zawodowy powinien mieć zatem możliwość działania na rzecz ochrony interesów jego członków a poszczególni członkowie mają prawo do bycia wysłuchanym w celu ochrony swoich interesów (*Belgijski Krajowy Związek Zawodowy Policji p-ko Belgii*, dn. 27 października 1975 r., § 38-40, seria A nr 19, *Szwedzki Związek Zawodowy Maszynistów p-ko Szwecji*, dn. 6 lutego 1976 r., § 39-41, Seria A, nr 20 oraz *Wilson, National Union of Journalists i inni p. Zjednoczonemu Królestwu*, nr 30668/96, 30671/96 oraz 30678/96, § 42, ETPCz 2002 V).

56. Ustęp 2 nie wyklucza z zakresu artykułu 11 żadnej kategorii zawodowej : wymienia wyraźnie siły zbrojne i policję, pośród tych co do których władze krajowe mogą być, co najwyżej, uprawnione do nakładania „zgodnych z prawem ograniczeń”, przy czym prawo do wolności związkowej jej członków nie będzie zakwestionowane (wyż. cyt. *Belgijski Krajowy Związek Zawodowy Policji*, § 40, *Tüm Haber Sen oraz Çınar p-ko Turcji*, nr 28602/95, § 28 i 29, ETPCz 2006-II, *Wille p-ko Liechtensteinowi* [Wielka Izba], nr 28396/95, § 41, ETPCz 1999-VII, *Demir i Baykara p-ko Turcji* [Wielka Izba], nr 34503/97, § 107, ETPCz 2008, oraz *Sindicatul „Păstorul cel Bun” p-ko Rumunii* [Wielka Izba], nr 2330/09, § 145, ETPCz 2013 (fragmenty)).

57. Trybunał podkreślił, iż w tym względzie uznał już, że ograniczenia, które mogą być nałożone na trzy grupy wspomniane w artykule 11 należy interpretować wąsko i dlatego muszą się ograniczyć do „korzystania” z omawianych praw. Ograniczenia te nie mogą naruszać samej istoty prawa do organizowani (zob. wyż. cyt. *Demir i Baykara*, § 97 oraz 119).

58. Trybunał nie akceptuje, zatem, ograniczeń mających wpływ na zasadnicze aspekty wolności związkowej, bez których swoboda ta byłaby pozbawiona swojej istoty. Prawo do zakładania związków zawodowych i przystępowania do nich jest częścią tych istotnych składowych (zob. wyż. cyt. *Demir i Baykara*, § 144-145).

59. Trybunał przypomniał również, że aby ingerencja w korzystanie z wolności stowarzyszenia się była zgodna z ustępem 2 artykułu 11 musi być „przewidziana przez prawo”, kierować się jednym lub kilkoma uprawnionymi celami i być „konieczna w społeczeństwie demokratycznym” do realizacji takich celów (zob. między innymi, wyż. cyt. *Demir i Baykara*, § 117 oraz wyż. cyt. *Sindicatul “Păstorul cel Bun”*, § 150).

60. Wyrażenie „przewidziane przez prawo” zakłada nie tylko, że zaskarżony środek ma podstawę w prawie krajowym, ale dotyczy także jakości tego prawa, które musi być dostępne dla zainteresowanych osób i dostatecznie precyzyjne, umożliwiając im - jeżeli jest to konieczne korzystając z odpowiedniego poradnictwa - przewidzenie konsekwencji, które dane działanie może za sobą pociągnąć, w stopniu, w jakim uzasadniają to okoliczności (*wyroki Sunday Times p-ko Zjednoczonemu Królestwu (nr 1) z dnia 26 kwietnia 1979 r., seria A nr 30, § 49, Rekvényi p-ko Węgrom [Wielka Izba], nr 25390/94, § 34, ETPCz 1999-III oraz Perinçek p-ko Szwajcarii, nr 27510/08, § 67, ETPCz 2013*).

61. Jednak to wyrażenie stanowi odesłanie najpierw do prawa krajowego, a co do zasady, do Trybunału nie należy kontrolowanie zgodności czy stosowności podjętych decyzji na podstawie prawa krajowego, ale jedynie rozpatrzenie wpływu takich decyzji na prawo skarżącego do prowadzenia działalności związkowej w świetle artykułu 11 Konwencji (*Bulğa i inni p-ko Turcji, nr 43974/98, § 70, dn. 20 września 2005 r., wyż. cyt. Demir i Baykara, § 119, wyż. cyt. Sindicatul “Păstorul cel Bun”, § 153 oraz Sampaio i Paiva de Melo p-ko Portugalii, nr 33287/10, § 34, dn. 23 października 2013 r.*).

62. Odnośnie uprawnionego celu i proporcjonalności zaskarżonego środka, Trybunał przypomniał, że zwrot „porządek” zawarty w artykule 11 § 2 nie oznacza jedynie „porządku publicznego”, lecz także porządek, który powinien panować wewnątrz danej grupy społecznej, takiej jak siły zbrojne, gdyż brak porządku w takiej grupie mógłby mieć wpływ na porządek w całym społeczeństwie (*Engel i inni p-ko Holandii, dn. 8 czerwca 1976 r., § 98, seria A nr 22 oraz Vereinigung demokratischer Soldaten Österreichs i Gubi p-ko Austrii, dn. 19 grudnia 1994 r., § 32, seria A nr 302*). Trybunał uznał jednak, że wydanie bezwarunkowego zakazu powołania lub przystępowania do związku zawodowego nie może być uznane za „konieczne w społeczeństwie demokratycznym” w rozumieniu tego artykułu (zob. wyż. cyt. *Demir i Baykara*, §§ 126-127).

b) Zastosowanie tych zasad w przedmiotowej sprawie

i. Istnienie ingerencji

63. Trybunał uważał, że wydane skarżącemu polecenie wystąpienia ze stowarzyszenia powinno być rozpatrzone jako ingerencja pozwanego państwa w wykonywanie praw zagwarantowanych przez artykuł 11 Konwencji. Rząd zresztą tego nie zakwestionował.

64. Pozostaje do ustalenia, czy ta ingerencja była przewidziana przez prawo, czy dążyła do uprawnionego celu, a jeśli tak, to czy była konieczna w społeczeństwie demokratycznym.

ii. Podstawa prawna i cel ingerencji

65. Trybunał podniósł, że ta decyzja została podjęta na podstawie szeregu przepisów Kodeksu Obrony, w którym wyraźnie rozróżniono przystępowanie do zrzeszeń zawodowych, co jest zabronione oraz do zwykłych stowarzyszeń, co jest dozwolone. Przepisy te zaktualizowały wcześniejszy zakaz, który w tym względzie dotyczył wojskowych. Przepisy te zostały, ponadto, uzupełnione wyrokiem Rady Stanu wydanym na kilka miesięcy przed powołaniem stowarzyszenia, w którym stowarzyszenie, mające jako cel statutowy „ochronę materialnych i niematerialnych interesów żołnierzy”, zostało zakwalifikowane jako „zrzeszenie zawodowe” w rozumieniu tego artykułu (zob. powyżej, ustęp 29).

66. Trybunał uznał, zatem, że ingerencja w prawo skarżącego była przewidziana przez prawo.

67. Trybunał uznał następnie, podobnie jak Rząd, że ta ingerencja dążyła do uprawnionego celu, to jest zachowania porządku i dyscypliny, niezbędnego w siłach zbrojnych, których żandarmeria jest częścią.

iii. Konieczność w społeczeństwie demokratycznym

68. Trybunał podniósł, że krajowe przepisy Kodeksu Obrony na podstawie których wydano skarżącemu rozkaz, bezwzględnie zakazują żołnierzom przystępowanie do wszelkiego rodzaju zrzeszeń o charakterze związkowym.

69. Trybunał przyznał rację Rządowi, że ten zakaz nie jest jednak odzwierciedleniem braku zainteresowania instytucji wojskowych sytuacją oraz materialnymi i niematerialnymi problemami personelu wojskowego, jak również ochroną ich interesów. Trybunał zauważył, że wprost przeciwnie, państwo francuskie powołało organy i ustanowiło specjalne procedury czuwające nad powyższymi kwestiami.

70. Niemniej jednak Trybunał uznał, że powołanie takich organów nie powinno zastępować uznania wolności zrzeszania się żołnierzy, obejmującej prawo do zakładania związków zawodowych i przystępowania do nich.

71. Trybunał miał świadomość, że specyfika zadań ciężących na siłach zbrojnych wymaga dostosowania działalności związkowej, która z uwagi na jej przedmiot, może wskazywać na istnienie krytycznych punktów widzenia co do decyzji związanych z materialną i niematerialną sytuacją żołnierzy. Trybunał podkreślił w tym zakresie, że z artykułu 11 Konwencji wynika, że możliwe jest wprowadzenie nawet znaczących ograniczeń w sposób działania lub wyrażania opinii zawodowego stowarzyszenia i przystępujących do niego żołnierzy. Takie ograniczenia nie mogą jednak pozbawić żołnierzy i ich związków zawodowych generalnego prawa do zrzeszania się w celu ochrony ich materialnych i niematerialnych interesów (zob. powyżej, ustępy 56-58).

72. A Trybunał podniósł, że wydano rozkaz wystąpienia ze stowarzyszenia, który został ostatecznie uznany za zgodny z prawem wyłącznie na podstawie lektury treści statutu stowarzyszenia oraz na możliwości - bardzo ewentualnej i wynikającej z szerokiej wykładni celów stowarzyszenia - przybrania przez to stowarzyszenie cech związku zawodowego. Trybunał zauważył jednak, że po pierwsze skarżący zadbał, by jego przełożony został poinformowany wcześniej o ustanowieniu stowarzyszenia, a po drugie, że w związku

z uwagami Dyrektora Generalnego Żandarmerii stowarzyszenie szybko zmieniło statut, tak by był zgodny ze statusem i obowiązkami spoczywającymi na żołnierzach.

73. Trybunał stwierdził, że władze krajowe nie wzięły pod uwagę postawy skarżącego oraz jego woli bycia w zgodzie z pełnionymi przez niego obowiązkami.

74. Co do powołania się przez Rząd na Europejską Kartę Społeczną interpretowaną przez Europejski Komitet Praw Społecznych, Trybunał przypomniał, że analizując cel i przedmiot poszczególnych postanowień Konwencji, bierze on również pod uwagę to, co prawo międzynarodowe ma do powiedzenia na temat rozstrzyganego zagadnienia prawnego. Powszechne standardy prawa międzynarodowego bądź krajowego stosowane przez państwa europejskie, składające się z szeregu zasad i reguł akceptowanych przez znaczną większość państw, odzwierciedlają realia, których Trybunał nie może zlekceważyć w sytuacji, kiedy musi uściślić zakres postanowień Konwencji, którego nie udało się ustalić w sposób wystarczająco pewny poprzez zastosowanie bardziej konwencjonalnych metod wykładni. (zob. wyż. cyt. *Demir i Baykara*, § 76). Tymczasem Trybunał stwierdził, że zgodnie z jego orzecznictwem (zob. powyżej, ustępy 56 i 57) sytuacja taka nie zachodzi w niniejszej sprawie, gdyż w niej chodziło o kwestię uznania wolności zrzeszania się żołnierzy.

75. Podsumowując Trybunał uznał, że przedstawione przez Rząd uzasadnienie na dokonaną ingerencję w prawa skarżącego nie było ani właściwe ani wystarczające, gdyż podjęta decyzja jawi się jako bezwzględny zakaz przystępowania żołnierzy do zrzeszenia zawodowego utworzonego w celu ochrony ich zawodowych i niematerialnych interesów. Jeśli swoboda zrzeszania się żołnierzy może być przedmiotem zgodnych z prawem ograniczeń, to bezwzględny zakaz utworzenia związku zawodowego i przystąpienia do niego stanowi naruszenie samej istoty tej wolności, co jest zakazane przez Konwencję.

76. A zatem przedstawiona ingerencja nie może zostać uznana za proporcjonalną i nie była „konieczna w demokratycznym społeczeństwie” w rozumieniu artykułu 11 § 2 Konwencji.

77. Stąd doszło do naruszenia artykułu 11 Konwencji.

II. DOMNIEMANE NARUSZENIE ARTYKUŁÓW 6 I 13 KONWENCJI

78. Powołując się na artykuły 6 § 1 i 13 Konwencji skarżący zarzucił również, że postępowanie przed Radą Stanu było niesprawiedliwe, ponieważ oddalono jego wniosek z powodu dokumentów sporządzonych w ramach stowarzyszenia po jego odejściu oraz, że wyznaczono mu krótki termin do stawiennictwa przed Radą Stanu.

79. Trybunał, będący mistrzem kwalifikacji prawnej okoliczności sprawy uznał, że te zarzuty powinny być rozpatrzone jedynie pod kątem prawa do rzetelnego procesu sądowego w rozumieniu artykułu 6 § 1 Konwencji, którego właściwe fragmenty brzmią jak następuje:

Artykuł 6 § 1

„Każdy ma prawo do sprawiedliwego (...) rozpatrzenia jego sprawy (...) przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą przy rozstrzygnięciu (...) o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym (...).”

80. Trybunał podniósł najpierw, że decyzja stwierdzająca zgodność z prawem nakazu wystąpienia opierała się wyłącznie na treści statutu stowarzyszenia, a nie na późniejszych

okolicznościach. Nadto Trybunał odnotował, że decyzja ta została wydana w czasie postępowania kontradyktoryjnego a skarżący nie przedstawił dowodów na brak możliwości podniesienia zarzutów czy przedstawienia uznanych przez niego za konieczne uwag i argumentów.

81. Trybunał nie dopatrył się zatem żadnego naruszenia Konwencji.

82. Z powyższego wynika, że ten zarzut musi zostać oddalony jako oczywiście nieuzasadniony na podstawie artykułu 35 § 3 a i 4 Konwencji.

III. ZASTOSOWANIE ARTYKUŁU 41 KONWENCJI

83. Zgodnie z artykułem 41 Konwencji:

„Jeśli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej Protokołów oraz jeśli prawo wewnętrzne Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi potrzeba słusznego zadośćuczynienia pokrzywdzonej stronie.”

84. Skarżący nie wniósł o słuszne zadośćuczynienie za krzywdę moralną. Trybunał uznał zatem, że nie istnieją podstawy do przyznania mu odszkodowania z tego tytułu.

85. Skarżący wniósł natomiast o 2 731,41 euro (EUR) z tytułu kosztów i wydatków poniesionych przed sądami krajowymi oraz o 1 100 EUR z tytułu kosztów i wydatków poniesionych w związku z postępowaniem przed Trybunałem.

86. Rząd zakwestionował zasadność wniosku o zwrot kosztów poniesionych przed Sądem Wielkiej Instancji w Paryżu i uważał, że skarżący nie przedstawił dowodów na wydatkowanie pozostałych kwot. Rząd sądził, że łączna kwota 300 EUR byłaby właściwym odszkodowaniem za koszty poniesione z tytułu postępowań przed sądami krajowymi i Trybunałem.

87. Według orzecznictwa Trybunału skarżący może otrzymać zwrot kosztów i wydatków tylko w przypadku, gdy kwoty te były rzeczywiście poniesione, oraz niezbędne a ponadto, że miały racjonalny charakter. W przedmiotowej sprawie i wzięwszy pod uwagę dokumenty będące w jego posiadaniu oraz jego orzecznictwo, Trybunał uważa za stosowne przyznać skarżącemu za wszystkie koszty kwotę 1 400 EUR.

Z TYCH PRZYCZYN TRYBUNAŁ JEDNOGŁOŚNIE,

1. *Uznaje* skargę za dopuszczalną w zakresie zarzutów z artykułu 11 Konwencji oraz za niedopuszczalną w pozostałej części ;

2. *Stwierdza*, że doszło do naruszenia artykułu 11 Konwencji ;

3. *Stwierdza*,

a) że pozwane Państwo winno wypłacić skarżącemu w ciągu trzech miesięcy od dnia, w którym wyrok stanie się prawomocny, zgodnie z artykułem 44 § 2 Konwencji kwotę 1 400

EUR (jeden tysiąc czterysta euro) powiększone o podatek, który może być pobrany, z tytułu zwrotu kosztów i wydatków;

b) że od wygaśnięcia wyżej wspomnianego terminu do momentu zapłaty będą płacone zwykłe odsetki według stopy procentowej równej krańcowej stopie Europejskiego Banku Centralnego stosowanej w tym okresie, powiększonej o trzy punkty procentowe;

Sporządzono w języku francuskim i obwieszczono pisemnie w dniu 2 października 2014 roku, zgodnie z artykułem 77 § 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

Claudia Westerdiek
Sekretarz

Mark Villiger
Przewodniczący

Zgodnie z artykułami 45 § 2 Konwencji oraz 74 § 2 Regulaminu Trybunału, do niniejszego wyroku zostaje dołączone zdanie odrębne sędziego De Gaetano, do którego przychyliła się sędzia Power-Forde.

M.V.
C.W.

ZDANIE ODRĘBNE SĘDZIEGO DE GAETANO, DO KTÓREGO PRZYCHYLA SIĘ
SĘDZIA POWER-FORDE

(Tłumaczenie)

1. Głosowałem za naruszeniem w tej sprawie jedynie z uwagi na szczególność - można nawet powiedzieć wyjątkowość - okoliczności faktycznych leżących u podstaw rozstrzyganej kwestii. Zasadniczo artykuł L. 4121-4 Kodeksu Obrony oraz orzecznictwo Rady Stanu (ustępy 26, 29 i 30 wyroku) powodują w praktyce zakaz tworzenia zrzeszeń zawodowych i stowarzyszeń członków żandarmerii, których celem jest ochrona lub popieranie „materialnych i niematerialnych interesów” członków, gdyż są *ipso facto* uznawane za zrzeszenia lub stowarzyszenia „o charakterze związkowym”. Moim zdaniem to jest właśnie szeroka i o dużym stopniu ogólności interpretacja, która pozbawia prawo członków żandarmerii do organizowania się w celu popierania i ochrony ich interesów samej jego istoty (zob. *Demir i Baykara p-ko Turcji* [Wielka Izba], nr 34503/97, § 97, ETPCz 2008). Nie widzę tu żadnego problemu.

2. Mając to w pamięci nie należy, według mnie, interpretować ustępów 55 do 58 wyroku, a w szczególności ustępu 70 w ten sposób, że członkowie sił zbrojnych lub policji – żandarmerii tak jak i włoskich *carabinieri*, mających w tym kwestii charakter mieszany- mają mieć koniecznie prawo zakładania związków zawodowych lub do nich przystępowania. W języku angielskim i w niektórych krajach zwrot „*trade union*” („związek zawodowy”, po francusku) zawiera jednocześnie niuans językowy, jak i konsekwencje prawne wykraczające poza okoliczności faktyczne niniejszej sprawy. Właśnie to jest jasno podkreślone w niedawnym wyroku w sprawie *National Union of Rail, Maritime i Transport Workers p-ko Zjednoczonemu Królestwu* (nr 31045/10, ETPCz 2014 - zob. w szczególności, § 84, 87 i 89). W wielu krajach wolność związkowa i przystąpienie do związku zawodowego jest rozumiana jako prawo do działania roszczeniowego (to znaczy do strajku lub do strajku częściowego) w celu lub w zakresie konfliktu społecznego, to jest jako prawo, które wiąże się ze zwolnieniem od odpowiedzialności za skargi z tytułu odpowiedzialności umownej lub powstającej w wyniku czynu niezadowolonego wobec tych, którzy nakazują uczestnictwo w takim działaniu lub w nim uczestniczą.

3. Bardzo trudne, a nawet niemożliwe jest pogodzenie działań o charakterze roszczeniowym z rolą i funkcją członka sił zbrojnych i policji, do których można dodać inne „siły”, jak na przykład funkcjonariuszy służby więziennej, straży pożarnej, funkcjonariuszy ochrony ludności, itp. Ostatnie zdanie artykułu 11 § 2 Konwencji dotyczy dokładnie takiego typu przypadków. W niektórych krajach obowiązuje zakaz przystępowania do związku zawodowego członków sił zbrojnych i policji, jak również przedstawicieli innych zawodów. Aby mogli chronić swoje interesy - lub zgodnie ze sformułowaniem znajdującym się w niniejszym wyroku „ochraniać [ich] materialną i niematerialną sytuację” - zezwala się im na powołanie (lub przystąpienie do) stowarzyszenia lub związków mających podobne zadania jak w związku zawodowym, oprócz oczywiście prawa do strajku.

4. I tak, jak to zostało podkreślone w wyroku *Belgijski Krajowy Związek Zawodowy Policji p-ko Belgii* (nr 4464/70, dn. 27 października 1975 r., seria A nr 19) prawo do zakładania związku zawodowego i przystępowania do niego nie jest prawem specjalnym i niezależnym: chodzi jednak o szerszy aspekt prawa niż wolność do zrzeszania się zagwarantowany przez artykuł 11 § 1 (ustęp 38). Sformułowanie „dla ochrony swoich interesów” znajdujące się na końcu artykułu 11 § 1 odsyła do określonego celu wyznaczonego przez stowarzyszenia tego

typu, to znaczy do ochrony zawodowych i społecznych interesów jego członków oraz służy pomocą w rozróżnieniu tej formy zwanej ogólnie „związkiem zawodowym” od innych stowarzyszeń o charakterze politycznym, religijnym, społecznym, akademickim, dobroczynnym, itp. Inaczej mówiąc, nieważna jest nazwa takiego lub innego stowarzyszenia („związku zawodowego”, „sieci” lub po prostu „grupy”), lecz jego zadania i zdolność odpowiedniego zajęcia się interesami zawodowymi i społecznymi jego członków

5. Jeżeli celem (lub jednym z celów) stowarzyszenia jest prowadzenie i propagowanie zawodowych czy społecznych interesów członków sił zbrojnych lub policji, to by spełnić wymagania artykułu 11 § 1 nie musi być ono związkiem zawodowym. A sformułowanie zawarte w ustępie 70 niniejszego wyroku wydaje się sugerować coś przeciwnego. Próby wyjaśnienia zawarte w ustępach 71-75 nie są, moim zdaniem, zadowalające.

6. Mój głos w tej sprawie ogranicza się do powyższych rozważań.